

زاناییت دەسه‌لاتی

(دیرۆك و مالوێرانیای ئومەتی)

پیشکیشکرن: د. طارق السویدان

وهرگییان: وحید سندی

2016

چاپخانا کوردستان زاخو - 07504018444

پېشەكى

پەسن و سوپاسى بۇ خودى بن ئەوى ئايىنى خوه ھنارتى بۇ پاراستنا مافىن خەلكى و رېكخوئەشكەر بۇ دونيا و ئاخىرەتى ، سلاڧ ل وسەلەوات ل سەر سەرۆھرى مرۇڧان محمەدى بن.

ھىقى ژ ھەر خويئەنرەكى دكەم دەما قى پەيامى دخوينىت، ب چاڧ و عەقلەكى فەكرى بخوينىت و پاشى ئەو بخوه تەرازيەكى دەينىت بۇ ھەلسەنگاندنا فان زانايان، وەرگىرانا ئەقى بابەتى ژلايى بەندەھىقە بۇ مەرما دژايەتيكرنى نىنە لگەل زانايىت دەسھەلاتى ئەويپ ھەمى دەمان ل بەر سەرى وەلى ئەمرى د رۇيىشتى بۇ مەرما دەركرنا فەتوايەكى بۇ پاراستنا بەرژەوئەندىت سەرۆكى و پاراستنا كورسيا وى، بلا چەند ئەو فەتوايە بۇ تەپەسەركرنا خەلكى بيت و خوارنا مافى خەلكى بيت .

گەلەك جاران دناڧ دېرۆكا ئىسلامى دا ژئەگەرى زانايىت سەرۆكان موسلمان توشى نەخوئەشى و دەرەسەريان بوينە ، ھەتا وى رادەى ھندەك ژ زانايىت مەزن يىن چاڧخواز ژبەر فەتوايەكا بەرژەوئەندى خواز يا زانايىت دەسھەلاتى توشى گرتن و سزادان و وزىندانىن تاكەكەسى بوينە ، وان جورە زانايە بزاڧكرىنە ھەمى كەس و زانايان بکەنە پالپشت بۇ سەرۆكى و دەسھەلاتا وى ئەگەر بخوه ئەو دەسھەلاتە نەپەرەواژى بيت و بەرۇڧاژى ئايىنى پىرۆزى ئىسلامى بيت .

ئەفان زانايان رۆلەكى مەزن يى ھەى د پىشتەفانىكرنا سەرۆكاندا، چونكى خەلك ل وەلاتىن ئىسلامى رېزەكا مەزن ل ئايىنى و كەسىن ب نافى ئايىنى دئاخفن دگرن، ئەگەر بېژم ئايىن لدەڧ ئەفان جورە كەسان رېكەكە بۇ كېمكرنا پىرۆزىا مرۆڧى و مەزىنكرنا سەرۆكان دبىت ئەز خەلەت نەبم ، ديسان ئايىن ل بەر ھەمبېزرا ئەفان كەسان وەكى ئايىنى مەسىحيان لى كرىنە دەمى كەنىسى ل سەردەمى نافىن

دەسھەلات ل ئەورۇپا دكر و ئەف گۇتتا نافدار بۇ خوه كر بوينه دوريشم ((دونيا بۇ قەيسەرى و دەسھەلاتداران ، ئايىن ژى بۇ خوداى و دىنداران)) ئانكو قەيسەر و دەسھەلاتا وى دى دونيايى خون و ئاخىرەت ژى بۇ كەنىسى يە ، لەورا دبېژىن ئەو ئايىنى دونيا مە خوهش نەكەت بەرى ئاخىرەتا مە وى دەمى ئەو ئايىنەكى خودايى نىنە و ئەو ئايىنە يى بەستىن مروفان ھاتىه لەوتاندن بۇ بەرزەكرن و تارىكرنا رېكا وان.

راستە بەشەك ژ زانايان بقى رەنگىنە، لى بخوھشعاليقھ خودى چ جارن مروفايەتى بى سەرگىشپن چاك و چاكخواز نەھىلايە ، چ جارن ناھىلىت ژى ، ئەگەر ھندەك زانا بۇ دەسھەلاتى كاربەكن ، ھندەك زانا ژى دى ھەبن كو دروشمى ئەوان ئەفەبىت

(دى خوه وەكو شەمالكى ھەلىنن ، داکو رېكا خەلكى پروون بكەين).

ئەف بابەتە د بنەرەتدا گوتارەكا بانگخوازى جىھانا ئىسلامى دكتور (طارق السويدان) يە ل ژېر نافى (علماء السلطان و تاريخهم و كيف دمروا الأمة) ژبەرنامى (تاريخنا فى الميزان) مە وەرگىراى يە ژ خودى دخوازىن خزمەتەكا بچوويك بىت بۇ پاراستنا مافىن خەلكى و پاراستنا ئايىنى رېك خوهشكەر بۇ دونيا و ئاخىرەتى .

بەندەيى خوودى

وھـــــىد سىدى

26 / شـــــــــــوباتى / 2016 ز

17 / جمادا ئىككى / 1437 مش

ئەيىنى

زانايئ دەسهلاتى

دناق جيهانا ئىسلامى دا بەردەوام دوو دەسهلات دەيئە ديتن، ئەوژى (دەسهلاتا سياسى و دەسهلاتا شەرى) ، دەسهلاتا سياسى ھەمى دەمان پىدقى ب دەسهلاتا شەرى ھەيە بۇ پاراستنا بەرژەوھنديين خوه و پاراستنا دەسهلاتا خوه، ئەگەرى قى چەندى زى بۇ وئ رېزگرتنى دزفريت ياکو خەك ل ئايىنى دگرن، ئانکو رېزگرتنە ل وئ ھىزا دناق دەق (نص) ين شەرى دا ھەي دەما دەيئە گوتن، مەزنىا ئايىنى ددى خەلكى دا ئەوھ ئەگەرى ھندى کو دەسهلاتا سياسى ل وەلاتين ئىسلامى ھەمى دەمان بۇ راکيشانا سەرنجا خەلكى ھندەك ژ بوونين ئايىنى ساخدکەت، ھەتا ل وان وەلاتين ئىسلامى يين گەلەك دژايەتيا ئايىنى دکن .

ھەمى دەمان دەسهلاتا سياسى دژى وان موسلمانان رادوھستن ئەويىن دژى دەسهلاتا نەدادپەرور سەرھلدانان دگەن و نەرازيبوونا خوه بەرانبەر نیشان ددن ، ئى ل ئاليەكى دى بەشەك ژ زانايئ ئايىنى خوه نيزىكى پەردا ئەقى دەسهلاتى دگەن و مايى خوه دەسهلاتا ئەوان ناگەن و ھىچ کارەك ب ئەوان نينە چ بگەن يان چ بېژن ! دەسهلات زى ئەقى چەندى ب دەرفەت دبىنت و لگەل فان زانايان رادبن بۇ ساخکرنا بەشەك ژ بوونين ئايىنى و ئاھنگان بقان مەرەما دگيرن داکو روپى خوه يى نەراستەقىنە نیشانى خەلکين ئاسايى بدەن و خوه وەسان بيننە پيش کو ئەو گەلەك گرنگيى ب ئايىنى ددەن و ئايىن تاجا سەرى وايە و ئەو نوينەرین راستى يين خودينه، ئى بەرؤفاژى گريارين ئەوان زانايان وەسا نابيژن.

زاناییت دسههلاتی (زاناییت سۆلتانان) وهکی راهبین کهنیسی نه ئهوین ل سهدی نافیان (سهردهمی تاریاتی) دسههلات ل ئه ورۆپا دکرن و ئهوان دسههلاتداری ل وان وهلاتان دکرن، فیجا یا وان دفیان بسهری خه لکی دئینان، ژ ئه گهری زۆلم و ستهما دسههلاتا کهنیسی وهکرن خه لکی باوهری ب ئایینی نه مینیت و دژی دسههلاتا کهنیسی راوهستن، تا کو ل دو ماهیی خه لکی دسههلات ژ دهستی کهنیسی ئینایی دهر ، دوی سهردهمیدا گوتهنک دناق جیهانا ئه ورۆپی دا یا به لاقبوو دبنه رتهدا ئه ف گوتهن یا دامه زرنه ری سۆشیالیستی (کارل مارکس) یه دگوتن (الدین أفیون الشعوب) ئانکو ئاین مادی بی هوشکهره بو مللهتان ، ئه ف گوتهن دنوکه دا یا هاتی دناق جیهانا ئیسلامی دا و گه له ک دهیته بکارئینان ، چونکی زاناییت دسههلاتی هه می دهقین ئایینی یین ئینان و وهکی جله که کی لدویف به ژنا دسههلاتی ییت که رکرین .

● چ په یوهندییا زانایان ب دسههلاتا سیاسی هه یه ؟

هه می دهمان ملله تی پیدقی ب که سین سیاسی هه یه بو مه رهما ب ریقه برنا ئه وان، پاراستنا ئه وان ژ هه ر نه خوه شیها رووی ملله تی بگریت ، پاریزگاری ل ئایینی ئه وان بکه ت و مافین ئه وان ب پاریزت ، پاراستنا به رژه وهندیین ئه وان ئه قین کو لسه ر دادی و ته ناهیی دهینه ئافاکرن ، ئه فه هه می و زیده تر ژی ئه رکین دسههلاتی یه کو پشتی مافان بو خه لکی دابین بکت و بپاریزن ژنوی دشین بیژنه خه لکی ئه رکین هه وهژی ئه فه نه و دقیت هوین ئه نجام بدن ، دناق یا سایا ئایینی ئیسلامی دا فه لسه فه یه کا هه ی دبیژت (حقوق مقابل واجبات) ئانکو ئه رک به رامبه ری مافایه ، هه رده ما دسههلاتا سیاسی مافین خه لکی

ب درستی دابینکران وی دهمی ژنوی دسههلاتی مافی هه ی داخوازا خه لکی بکهت کا ئه رگی ل سهر مللین وان چنه ؟ دفتیت ئه و چ بکهن ؟ لی یا ئه م دبیین ل وهلاتین نیسلامی ب مخابنیقه ئه ف چهنده بتهمامی بهرؤفاژییه حوکمهتین فان وهلاتان پرسیارا ئه رکان ژ خه لکی دکهن بهری بو ئه وان مافین خه لکی دابین کرین ، دبیت ژ خوه ههما دابین ژی نهکهن، گوتهکا بهرفرهه ل سهر زمانی زاناییت دسههلاتی دهیته گوتن مهسهلا (ولی ئه مری) یه ئه ف کهسی دشه ریعه تی دا ب (ولی ئه مر ، خه لیفه ، ئیمام ، سهرۆک ، ... هتد) دهیته نیاسین، ل ههر دهمه کا وه لی ئه مر ب درستی ب ئه رکیځ خوه رابوو وی دهمی مافی ل سهر ملله تی هه ی ب درستی گوهدارییا وی بکهن و ل بهر فه رمانییت وی راوهستن و پشته فانییا وی بکهن بو سهرئیخستان راستیی ، لی ئه و فه رمانین وی سهرۆکی (ولی ئه مری) بجه نائینن ئه گهر فه رمانه کا دژه شهرع بیت ، وهکی دی دباشیی دا دی پشتا وی گرن و ل بهر فه رمانین وی راوهستن ، چونکی ئه و بهرپرسی ئه وانایه .

زانا ، ئه و هه لگرین ئایینی نه و پاریزفانین بیرؤباوه رین خه لکینه ژ ههر ته فنه کی خراب ، پاریزفانین چقاکی نه و خودانین ئاموژگاریانن ، مفا ژ زانستی ئه وان (قورئان ، سونهت)ی دهیته دیتن، ئه گهر ئه ف جوړی زانایان دباشین وی دهمی خه لکی وانژی دی دباشین و ئه گهر ئه و دخرابین وی دهمی خه لک هه می دی خرابین، ئانکو ئه ف زانایه وهکی خوویی نه بو ملله تان ، فیجا ئه گهر خوئی بخوه خرابوو ئه ری دی تشتهک خوه پی گریت ؟

زاناییت لبه ر ده ریی سهرۆکان دوو جوړن (داخوازگه ری دونیایی : ئه ف جوړی زانایان خوه بیدهنگ دکهن ل سهر راستیا خودی و نابیزن داکو مه رهمیځ دونیایی ژ دهست ئه وان نه چن) جوړی دوویی ژی (زاناییت چاکخواز : ئه ف جوړی زانایان بتهمامی بهرؤفاژی زاناییت بورینه ، ئه ف زانا ییت هه هه می دهما په یقا راست بو سهرۆکان دبیزن و بزافی دکهن ئه وانان چاکهن و ئه ف کهسیځ هه راستیی

لەدەق خوە نافەشىپەن ، بەرئ سەرۆكان ژ خرابيئ دگيرن بەرەق راستيئ بۇ مەرما رازيكرنا خودئ) .

پەرتووكا (الدبر المسبوك فى النصيحة الملوك) يا (حجه الاسلام) و زانايب مەزن ئىمام (ابو حامد الغزالي) يە ، دنافا في پەرتووكا دا گەلەك پەيفين بەيز ھاتينە دنامۆزگار يكرنا دەسھەلاتداراندا ، ژوانژى دەما دېئىت (گەلى سۆلتانان دەسھەلات گەلەكا بترسە! دقيت ھوين ھوشياربن ! لەورا گەلەك بەريخوھدانى ل زانايبان بگەن ، گەلەك لدويف نامۆزگار ييئ وان ييئ باش ھەرن ، ھوشياربن خوە ب پاريزن ژ زانايب خراب ! ئەو زانايب خەما وان دونيا ، چونكى ئەوان باشيا ھەوھ نەفيئ ، ئەق كەسيئ ھە مەدھين ھەوھ دگەن داکو بتنى رازيبوونا ھەوھ بدەست خوھقە بينن) ھەر ديسان ئىمام غەزالى دېئىتە دەسھەلاتداران : (زانا ، ئەوگەسەنە ئەويئ چ جاران دل خوە نەبنە وى تشتى لەدەق ھەوھ ژمال و پەرتالى دونيايب ، ھەمى دەمان دراستن دشيرەتئ خوەدا ب باشيئ و خيرئ) .

بقي رەنگى گەلەك زانايب مەزن ييئ ھەين گو د درستن د پەرەستنا خوديدا و دباشن شيانە سۆلتانان راستەرى بگن ، بەرۆقاژى ژى چەند زانايب ھەين چ ب دەست وانقە نەھاتيە ژ سەرشورىي زیدەتر و يين خوھسارەت بوويئ ل دونيا و ئاخرەتى، ئەقە ھەمى ژ ئەگەرى سەرنەگەفتنا ئەوانايە لگەل وى بەلایا خودئ ئىنايە سەرى وان .

• نهرى زانايت دسهلاتى كينه ؟

زانايت دسهلاتى : كومهكا مروفانن بهشك ژ زانستى شهريعتى لدهف
 نهوان ههيه ، بهلى ب مخابنيقه نهو كهسه وى زانستى بكاردئينن ب پهنگهكى خراب
 و خهلهت بو پاراستنا بهرژهوهنديين دسهلاتى ، بخوه نهگهر نهو بهرژهوهندييت
 دسهلاتى دزى شهريعتى خودى زى بن ، دزى راستى و دادگهريى زى بن ،
 بهرؤفازى نايينى بن ، بهلى ههر نهف زانايت دسهلاتى هندك بهلگان دئينن بو
 سپكرنا روويى دسهلاتا سياسيا دزهنايين و چافى خهلكى دگرن ژ تارياتى و
 خرابيا دسهلاتا زوردار .

پيغهمبهر (سلاق لى بن) دبيت : (انه سيكون أمراء فمن دخل عليهم
 فصدقهم بكدبهم وأعانهم على ظلمهم ، فليس مني ولست منه وليس يرد على
 الحوض ، ومن لم يصدقهم بكدبهم ولم يعنهم على ظلمهم فهو مني و أنا منه وهو
 وارد على الحوض) ئيمامى نهحمده نهف فهرمووده فهگوهاستيه و ئيمامى نهلبانى
 دبيت : نهف فهرمودهيا درستة (صحيح) ه .

نهف كهسين هه ژ زانايت دسهلاتى دچنه سهر مينبهران و ئاموژگاريان
 دكهن و بهرى خهلكى ددنه باشيى و ژ خرابيى ومردگيرن گهلهك ب كويرى ل سهر
 مهسهلين جوزى د فقهى دا رادوهستن بو نمونه (كورتكرا دهلنگان) د راستيدا
 نهفه بابتهكى دووبهركى يه دناف زانايندار، ئيمام (ابن حجر العسقلانى) دبيت
 : (دريژكرنا دهلنگان نهيا دورسته نهگهر بو خوه مهزنكرنى بهيته بكارئينان، بهلى
 درستة نهگهر نه بو مهزنكرنى بيت ، ئانكو نهگهر بو خوه مهزنكرنى نهبيت وى
 دهمى چ گونهه تيذا نينه) فان بابتهان و بيت وهكى وان زانايت دسهلاتى

گهلهڪ ل سهر ڀادوهستن و گرنگي پي دهن ، ديسان سونهتا سيواڪي و جهي دهستان ڪا دنفيڙيدا دفيت جهوا بيت، چهندين مهسهلهييت دي ، هم زي دبيڙين : مه چ گومان زي نينه و هم دزانين نهفه ڪاروڀارپن ناييني نه ، نانڪو ڪيشه دفان دهقاندا نينه ، گهلهڪ باشه هم ناييني خواه پي بزانيين.

و دبهرامبهردا بابهتپن گرنگ چ پيتهپيداني پي نادن ، وهڪي (شورايي) ، وهگرتنا بوچوونين خهلڪي، دادوهريا دناقبهرا مروڦاندا ، وهكهفي ، دادگهريا جفاڪي، نههيلانا زولم و ستهمي ، نههيلانا ڪوشتنا خهلڪي ، نههيلانا زيندانيڪرنا خهلڪي بي هيچ ههجهتهڪا ياسايي ... هتد) نهف زاناييت دهسهلاتي سهرهراي نهفا مه ڪوتي خواه لسهر چهندين ڪيشهپين ديڙي بيدهنگ دڪهن ڪو نوڪه مهزنترين ڪيشين جيهانا ئيسلامي و جيهاني هميي نه وهڪي بابهتي ريبايي ڪو دنوڪهدا قهيران لدويڦ قهيران زي نهگهري نهفي خرابيي پهيدادبن ، نهف زاناييت دهسهلاتي خواه بيدهنگ دڪهن لسهر خوارنا مائي مللهتي ژلايي دهسهلاتي فه و گهلهڪ ڪارين ديڙي ييت خراب ڪو دهسهلاتين وهلاتين ئيسلامي نهنجامددهن دبنهردتا بهروڦاڙي ناييني نه ، لي نهو زاناييت مروڦ شهرم دڪهت ب زانا ب ناف بڪهت خواه ل سهر بي دهنگ دڪهن و رازي دبن ب خوارنا مال و سهروهتي مللهتي .

• رۆلۈ زانايت دەسھەلاتى

ئەفان كەسان رۆلەكى دەستىشانكىرى ھەي كو ئەو پى رادىن ، بتايبەت مەزىنكرا دەقىن بەرفەرمانيا ۋەلى ئەمرى و گوھداريا خەلكى بۇ سەرۆكى ، ئەف چەندە يا خراب نىنە ، ئەگەر ئەو ۋەلى ئەمرە مافىن مللەتى پشتگوھ نە ھافىزىت ، ئەفەيە كىشا مەزن ، ژ گرنگرتىن كارىن زانايت دەسھەلاتى :

1 - درىستكرنا جلگەكى شەرىى بۇ دەسھەلاتى و كارىن ئەوان:

ھەر دىنياۋادا ھەبونا ئەفان كەسان دگەل دەسھەلاتى شەرىى يەتتى ددەنە دەسھەلاتى ، بتايبەت ئەگەر ھندەك ژ ئەفان زانايت پۇستەكى فەرمى دگەل دەسھەلاتى ۋەرىگرن ، ۋەكى ۋىنە ئەۋزى دگەل دەسھەلاتى دەرەكەفن ، بۇ پىشتەفانىكرن و بەيزكرنا بابەتتى مە سەرھاتىەكى دى فەگوھىزىن كو د سەردەمى عەباسياندا روويدايە

(عەباسى 132مش - 656مش / 750ز - 1258ز) دەما كو خەلك ل رۆژەكا جەژن لىبەر دەرىي خىلافەتا (المعتصم بالله)ى كومبووین ، موعتەصمى پىشۋازى ل ئەوان كر و ل سەر كۆرسىا دەسھەلاتا خوھ رووینشتە خوار و گوت : بۇ من ئەحمەدى كورئى ھەنبەلى بىنن .

ئىمام ئەحمەد ، ئىمامى (أهل السنة و الجماعة)یە ، ئەفى ئىمامى نە پىگىرى ب فەرمانىت سەرۆكى دكر و نە گوھداريا ئەوان زانايت دكر ئەقىن ل دەرووبەرىت سەرۆكى ، ئەو كەس ل دەف ئىمامى خوھشتقى نەبوون ، ئەوان زانايت دگوتە سۇلتانى قورئان چىكرىە (مخلوق)ە ، نە ئاخختنا خودئى یە ،

ئهفهژی ژ ئهوی پوژی ههتا نوکه بویه فتنهیهکا دیار دناف دیرۆکا ئیسلامی دا و ئیمام ئهحمهد گهلهکی پی هاتی ئیشانندن و دناف گرتیخانیت دهسهلاتی دا گهلهکی مایی ، د وی پوژا سولتانی گازیگری ههموو زانایان و کومکرین د ئهوی پوژییدا ئیمام ئهحمهد ئینات ، دهما ئیمام لبهر کورسیا دهسهلاتا وی ئامادهبووی

موعتهصمی گوئی : یا ئهحمهد تو چهوانی دگرتیخانی دا ؟

ئیمامی گوئی : سوپاس بو خودی ئهز باشم ، دهما دنافا زیندانی دا من فهرمانهکا گهلهک سهیر دیت !

خهلیفه گوئی : ته چ دیت یا ئهحمهد ؟

ئیمامی گوئی : ئهز رابووم نیفا شهفی یه ، من دهستنیژا خوه گرت و پاشی هاتم من دوو رکاعهت نفیژکرن ، و پاشی من بهریخوهدا گوشهیهکا زیندانی و من دیت قورئان جهنازهیه (میت) هکه راپیچایه لویری ئینا من شویشت و من کفن کر و من نفیژا مری لسهرکر و پاشی من فهشارت .

موعتهصمی گوئی : مرن بو تهبیت یا ئهحمهد تو چ دبیزی ئهوی قورئان دی مریت؟

ئیمامی گوئی : ئهوی پا چهوا تو دبیزی قورئان مهخلوقه ، چونکی ههر چیکریهک دی گیانی خوه ژ دهست دعت .

خهلیفه ژفی چهندی گهلهک تورهبوو ، گوئی : یا ئهحمهد ته ئهم تورهکرین و بهلگهی ته بهیتره ژ یین مه .

ل ناف دیوانی دا وهزیرهکی موعتهصمی ژ موعتهزیلان بوو ، بزافکرن کو خهلیفه ی رازی بکهت ببو چوونا بهری وی دهمی کو قورئان چیکریه ، بهلی کسهکی دی ل ویری ئامادهبوو بنافی (ئهحمهدی کوری ئهبی دووئاد) ی وهزیری موعتهصمی بوو ، دیسان کسهکی دیژی بنافی (بېشر مهیسی) ژ مهزنتین زاناییت موعتهصم

بالله بوو ، ل دەورووبەرین خەلیفەى بوو گوتن خەلیفەى دقیت تو ئەحمەدى ب
کۆزى دا ئەم ژى تەنابین و خوینا وی بۆ مه حەلاله .

موعەتەسمى گۆت : من سوزا دایى خودى ئەز وی ب شیرى نەگۆژم و ئەز فەرمانى ل
کەسەكى نەكەم كو وی ب شیرى بکوژیت .

ئەحمەدى كورئى دوونادى یى وهزیر گۆت : دئ دەینه وی ب قامچیان .
خەلیفەى گۆت : بەلى ، چونكى من ب قامچیان سویند نەخواریه .

پاشى خەلیفەى ھندەك قامچى دانانە ئیمامى ، ئەفەزى ژ ئەگەرى ئەوان
زانایین ل دەورووبەرین سۆلتانى کومبووین ئەوین سەرداچووین ، دەمى كو دقئ
رەوشى دا قامچى زیدە ب ئیمامى کەتین و گەلەك ئیشایى ، ئەحمەدى كورئ
دوونادى موعەتەزىلە ئەف چەندە ب دەلیفە دیت و چوو دگوهیت ئیمامى دا ئاخفت
و گۆتى یا ئەحمەد دگوهین مندا بیژە قورئان مەخلوقه ، ئەز دئ تە ژ سزایا
خەلیفەى دویرکەم .

ئیمام ئەحمەدى بەھمى سەربلندیفە گۆتى : یا كورئ ئەبى دوونادى تو
دگوهین مندا بیژە قورئان گۆتتا خودى یه ، نەچیکریه ، داکو تو ژ سزایا خودى
بەییە قورتالکرن .

ئەفەیه ئەو جلکى ل بەر دەسەلاتى بریکا زاناییت سۆلتانان كو جلکەكى
شەرى بو کەر دکن تا وی رادى بۆ دەسەلاتى کوشتنا کەسەكى زانا و ئیمام
دورست دکن ، ئەگەر ئەم ھزرا خوہ دەسەرھاتیا ئیمام ئەحمەدى دا بکەین كو ھندە
مەزن و خودان ریز ، بەلى ئەوان ئەف سەربچیهزى لسەردکر كو دقیت بەیتە کوشتن
، ئەرى ئەف کارەیه زاناییت دەسەلاتى دکن ؟

2- ئامادەبوونا زانا يېت دەسھەلاتى دناڧ ھەلکەفتىن فەرمىدا :

دى بىنن ھندەك ژ دەسھەلاتداران نە فەرمانى ب ياسايىت خودى دکن و نەدزانىت ئايىن چىھ ؟ نەدزانىت پرووى پروگھى
 (قىبلە) ل كىشەيە ؟ بەلى يېت ھاتىن دناڧ جەژن و بووناندا ھندەك ژ زانا يېن دەسھەلاتى ژى ئەفېت بناڧى ئايىنى دناڧن يېن ل دەرووبەرىت سەرۆكى كومبووين داكو جلكەكى شەرى بکەنە بەر دەسھەلاتا وى، چونكى ئەو دزان خەلك رېزى ل ئايىنى دگرن ، لەورا ئەوژى ب نەچارى فى كارى دكەن بۇ خوە بەدلىشە دبىنن ل دەرووبەرىن خوە ھندەك ژ زانا يان كۆمدكەن دەينە فەگۇھاستن.

دەمى جارەكى ئىمام (حەسەن بەصرى) (خودى ژى رازى بت) دېەر ھندەك زانا ياندا دبورىت كو لېەر دەرىي سۆلتانەكى يېن كۆمبووين ، حەسەن بەصرى گۆتى : خېرە ھو پىشتا ھەو شەكەستى و پىلاڧىن ھەو دەريايىن و ھوين ب زانىن و ھاتىن بەر فى دەرىكى ، ئەگەر ھوين روينشتبانە دمالىن خوەدا بۇ ھەو گەلەك و گەلەك باشتوبو ، ئىمامى گەلەك خوە ل ئەوان تورەكر و گۆتە ئەوان : دى رابن ھەرن ھەى خودى ھوين ژىكقەكرىن .

بى رەنگى كەسپن درست د ئايىنى دگەھشتن نەدڧيان چ زانا ل دەرووبەرىن دەسھەلاتى كۆمىن داكو دەسھەلات ئەوان ب پارىزىت وەكو نوکە ئەوان دپارىزىت .

دىسان دەسەردەمى دەسھەلاتا عوسمانياندا (698مىش - 1342مىش/
 1299ز - 1923ز) سەرھاتىەك دەيتە فەگىران كو ل مىصرى دەسھەلات د دەستى (خدیوى تەوفىق) دا بوو ، دەما سۆلتانى عوسمانى شاھ (عبدالعزیز) ی

بریارادیی سهرهدانا مصری بکهت دوی سهردهمیدا (خدیوی ئیسماعیل پاشا) دابوو ل سالا (1245 مش – 1312 مش) ئەفی پاشایی بریاردا پیشوازیهکا بهرفره ل سۆلتانی عوسمانی بکهت، چونکی هندی پیشوازی ب رهنگهکی باشرتیبیت دی پلا وی پاشایی ل بهر چافیئ سۆلتانی مهزنتربیت، ریز پتر دی ل وی هیته گرتن ، دفی دهמידا ل مصری جوړه سهربهخۆبیهکا خوه ب ریقهبرنی ههبوو ، دناف فی پیشوازیکرنی دا سیسته مهک ههبوو بنافی (پیشوازیکرنا ل زانایان) سۆلتانی عوسمانیان زی هندهک تیتال ههبوون ژوانژی ههر کهسی سهرهدانا سۆلتانی بکهت دقیت خوه بو بچه مینیت وهکو ریزگرتن و دیسان دهما ژ دهف دیوانا وی دهردهکفیت نابیت پشتا خوه بدهته سۆلتانی ، بهلکو دقیت بهریخوه بدهته خهلیفه ی ئەف چهندهزی بهشهک بوو ژ تیتالین ئەوان ل وی سهردهمی .

دهما زاناییت مصری ل وی دهمی هاتین دیوانا خهلیفه ی پلا خوه و زانستی خوه ژبیرکرن، ئایینی خوه ب دونیایی فروتن و بو خهلیفه ی خوه چهماندن کو د دهمهکی دا ئەو خهلیفه ی زی وهکو ئەوان بوو ، دیسان دهما دهرکهتین زی بهریخوه دانه سۆلتانی و ژنوی دهرکهتن ، ل فان کاوداناندا بتنی زانایهک ههبوو پیگیری بئان رینایان و تیتالان نه دگر ، ئەوژی شیخ (حسن العدوی)بوو خودی ژی رازی بیت ، ئەفی زانایی پلا خوه و زانستی خوه ژبیرنهکر و خوه کیم نهکر ، چونکی ددی ویدا بتنی مهزنیا خودی ههبوو ، جوویه ژور و ب سهربلندی کا چهوا ههمی دهمان زاناییت ب ههمی پامان زانا دچنه دهف پادشایان ، ئەفی زانایی سلاقی خهلیفه ی کر ب سلافا ئیسلامی

(السلام علیکم یا امیر المؤمنین) .

پاشی شیخی کومهکا مهزن ژ شیرهتان ل خهلیفه ی کرن و بهری وی دا پاریزگاریا خودی و ترساند ژ سزایا دژوارا خودی و داخواز ژی کر ب دادیی و دلوفانیی و چافدانا خه لکی دهسهلاتی بکهت و بیرا وی ئینا ل مهزاختنا پارهی ب

رێکێن باش و بقی پهنگی تا شیخ ب دویمای هاتی و جارەکا دی سلافکر و زفیری ب سەربلندی و پشتا خوه دا خەلیفه ی ، ل فیری (خدیوی ئیسماعیل) و زاناییت بەردەستکیڤ وی ئەوین ب سەر شوری هاتین گەلەك ترسان ژ فی رەفتارا ژلای زانا حەسەن عەدهوی فه هاتی کرن ، کو ژبەر فی رەفتاری خەلیفه دی ئەوان هەمیان سزا دەت ، ئەوان هزر دکر چ تشتا بو خەلیفه ی کری هەمی ب بەلاشی چوو ، بەلی باش بزانی گوتنا راستیی ب هەروهیی ناچیت ، بەرهەمی خوه یی هەمی و دی هەبیت .

ل وی دەمی سۆلتانی گۆت : دناف مصری دا چ زانا نین ، بتنی ئەفه نەبیت ، مەبەست ژئ شیخ حەسەن عەدهوی بوو ، هەمی دەمان کەسین ب درستی ب کاری ئایینی پادبن خەلیفه و کەسین دی پیزی لی دگرن ، نه وهکو ئەوان کەسین ب نافئ ئایینی دناخفن و سەرشور ، ئەف پیزگرتنهژی بو ئایینی یه و زانستین وان ئەوی بتنی ئەو بو مەرهما رازیبوونا خوددی ب کاردئین ، د راستی یاخوهدا دقیت زانا بقی پهنگی بن ، نهکو بەرؤفازی وهکو ئەوان زاناییت ل دەورووبه رین دەسهلاتی کومدبن.

3- دېنە بەردەستكىن سولتانى بو ھندى ئايىنى خەلەت ب

كاربىنن :

ئەفە ژى رېكەكا خرابە ل دەف زانايىت سەرۆكى ، چونكى مەرەما فان زانايان خزمەتا ئايىنى نىنە ، بەلكو تاريكرنا رېكا خەلكى يە ژ ئايىنى خودى ، ئەف كەسەنە يىن رېكى د دەنە سەرۆكان كو دەسھەلاتەكا خراب ھەبىت دژى زانايىت خودايى ، ئىمام ئەحمەد بەھەمى مەزنىا خودفە ب چ ھاتە جەرباندىن ، ئەرى مانە ب فتنا چېكەريا قورئاننى بوو ؟ ئەرى مانە (12) سالان ھاتە سزادان ژبەر فى چەندى د زىندانىن بتنى فە و دېن ھوكمەكى جەبىدا ؟ ئەرى ما ئەو ژبەر زانايىت دەسھەلاتى نەبوو ؟ ديسان ئەگەر بەرېخوھدانى ل دېرۆكا موسلمانان بکەين دى بىنين كەسەك و زانايەكى گەلەك مايى دزىندانانقە ئەوژى ئىمام (ابن تىمىيە)بوو ، ئەقى ئىمامى گەلەك ژ ژيانا خوھ د زىنداناندا دەرباسكرىيە (21) جاران يى ھاتى زىندانكرن ويى مايى دنافا كونجىن تارىدا و تىدا گيانى خوھ ژى ژدەستدايە ، ئەفە ھەمى ژ ئەگەرى زانايىت دەسھەلاتى بوو ، ئەفان زانايان ئىشاندىنا زانايىت چاك ل بەر سەرۆكان ب ساناهى دكر ، بتنى چونكى ھندەك لايەنىن ھزرى لگەل ئەوان نەبوون و ھەقدژبوون لگەل ئەوان ، وان ئەف چەندە بو خوھ ب دەلىقە دىت و سولتان ھاندا بو لىدان و زىندانكرن و كوشتنا فان كەسىن چاك و چاكخواز داکو ئەو ب سەر بکەفن لسەر فان كەسان .

ئىك ژ ئەوان كەسىن ئايىن لېەر خەلكى بەرزە كرى و سەرداچووى پەيدادكەن ، ئەوژى (احمد غلام مىرزا القادىانى) دامەزرېنەرى كوما ئەحمەدبىيە ، د ولاتى ھندىدا ل سالا

(1255مش - 1326مش) ئەقى كەسى خوە ب پئغەمبەرى دوماھىئى دابوو ناسكرن و ھەقالىن وى دەما نائفى وى دېئژن سلافا ددەنە سەر وى، دكتور (طارق السو يدان) دېئژىت : من بخوه ژ ئەوان ئەف چەندە يا گوھلىبووى و من گەنگەشە ژى يا لگەل كرى و ئەو دېئژن قادىانى پئغەمبەرە ، مەھدىيە ئەفى موسلمان چاقھەرى ، مەسىحە

(سلافا ئى بن) ، ئەفە ھەمى يئىن ھاتىن دناف لەشى قادىانىدا ، ئەف كەسە دەردەمى دەسھەلاتا (ئىنگلىز) ىدا پەيدا بوو ، كومەكا دەرکەتى ژ ئاپىنى ئىسلامى پىك ئىنايە، ئەف چەندەژى ل دويف گوتنا ھەمى زانايىن ئاپىنى ئىسلامى دېئژن : (قادىانى كومەكا كافرە)، ئەف كەسە ئىك ژ چىكرىت دەستى ئىنگلىزى بوو ، ئەف كەسە ژ ئەوان بوو يئىن بەشەك ژ زانستى ئاپىنى لدەف ھەى و ئاپىن بو بەرژەوھەندىن خوە و دەولەتا ئىنگلىزا داگىر كەر ب كاردئىنا ، بو خرابكرنا ئاپىنى ئەقى كەسى گوئىيە : (من مەزنىرئى ژىي خوە دبەرژەوھەندىيا ئىنگلىزىدا دەرپازكرىيە ، دېشەفانىكرنا ئەواندا من پەرتوو كىن ئفىسىن لسەر قەدەغەكرنا جىھادئى ، و فەرمانكرنا خەلكى بو گوھداريا وەلى ئەمىرى) ھەر ئەحمەد قادىانى دگوتنەكا خوە يا دىدا دېئژىت : (ئەگەر پەرتووك و بەلافوكىن من بەيئە كومكرن دئى بنە (50) پەرتووك) ئەفە ھەمى دبەرژەوھەندىيا وەلاتەكى داگىر كەرى وەكوو ئىنگلىزى .

دكتور (طارق السويدان) دېئژىت : (من ل وەلاتئى ئەمىرىكا گەنگەشەيەك لگەل ئىك ژ دويكەفتىيىن قادىانى دكر ، ئەو گەلەك ترسا ژ ھندئى كو ل پئش چاڧىن خەلكى ئەم فى گەنگەشى بكەين ، لەورا خوە ژ بەشەك پرسىارپن من قەدشارت و بەرسف نەددا و من پرسىارەك ژئى كر : ئەرى مانە رابەرى ھەوە دويفەلانكى ئىنگلىزيانبوو ؟ (وەلاتىيىن ئەمىرىكا ژى كەرب ژ ئىنگلىز فەدبن ژبەر داگىر كرنە وەلاتئى ئەوان) ئەف كەسە گەلەك تىكچوو و گوئە من نەخىر ، من گوئى

چەوا تو دېبېزى نەخىر ؟ دناڧ پەرتووكا ھەودا ئەوا ھوين دېبېزن پېرۆزە بناڧى
 (ھمامە البشرى) ئانكو (كوترا مزگىنىي) د لاپەرە (17)دا مېرزا غولام دېبېزىت
 : (ئىنگلىز ەلى ئەمرى مەنە و بەرفەرمانىيا ئەوان بەرفەرمانىيە بو شەرىعەتى)
 دڧى دەمىدا ئەمىرىكىان ئەو كەسى قاديانى دەرنىخست ژ مزگەفتى و ئەوان كەسان
 بڧى رەنگى ئايىن ب كارئىنايە ، ئەفە رۆلى سەرەكە دژيانا زانئانىيەت دەسھەلاتى
 دا.

4- پەسن و پېرۆزكرنا سەرۆكى :

رۆلى ئەفان زانايان پېرۆزكرن و مەزكرنا سۆلتان و سەرۆكايە ، ھەمى
 دەمان دگۆتارپن خوەدا پەسنا ئەوان دكەن ب وى رادى بلند ھەتا نىزىك كوفرى
 دبن ژڧى پەسنا بلند ، ئەفەژى گەلەك دەمان دناڧ دېرۆكى دا يا دووبارە بوى ،
 ئەدەبناسى مصرى (طە حسين) دەما ژ گەشتا خوە يا ل ەولاتىن ئەوروى و
 بتايەت ەلاتى فەرەنسا زقرى ، پىشتى كو پلا دكتورايى ل زانكۆيا (سوربوون)
 ەەرگرتى ، دڧى دەمىدا (خدپوى ەباس) پېشوازييا وى كر ب رەنگەكى مەزن و
 ئەف چەندە دناڧ خەلكى دا بەلاقبوو چەوا خدپوى ب ڧى رەنگى پېشوازييا ئەڧى
 ئەدەبناسى كرىيە ، خدپوى ژى قەستا مزگەفتەكى كر ل رۆژا ئەينىي دا بو مەرەما
 ئەنجامدانا نڧىژا خوە، چوويە ئىك ژ مەزنە مزگەفتىن باژپىرى و زانايەكى مەزن ل
 وى مزگەفتى وتار پېشكىش دكر، دەما ئەڧى وتار خوینی دیتی خدپوى يى ھاتی
 مزگەفتا ئەوى ، د وتارا خوەدا گەلەك پەسنا وى كر تاكو گەھاندییە رپزا
 پېغەمبەران ھند پېرۆزكر ، د وتارا خوەدا دەربارەیی خدپوى و پېشوازيكرنا وى ل
 (طە حسين) كورە گۆت : (ھات كۆرە ، بەلى چ كۆراتى دناڧ چاڧىن ویدا نەبوو)

بھی ڤهنگی هند مهزنکر و گهلهک گوتنن دیزی گوتن ههتاکو دگوتننن خوددا پیغه مبهری مه (سلاق لی بن) کیمکری دهمی گوتی (خدیوی) (جاءه الأعمی , فما عبس و تولى) بقی چهندی ئهوی خدیوی ژ پیغه مبهری باشر لی کر کو ئه و نهوهک پیغه مبهری (سلاق لی بن) پشتا خوددا کورهیهکی .

دقی و تاریدا هندهک ژ زاناییت مهزن ل ویری روینشتی بوون و ئابینی خوه ب ههمی دونیایی نه ددا ، ژ وانژی (شیخ محمد شاکر) ئیک ژ مهزنه زاناییت (ئهزهه)ی بوو ، (1282مش – 1358مش / 1866ز - 1939ز) خودی ژی رازی بیت ، ئیک ژ مهزنه زاناییت وی سهردهمی بوو ، گهلهک پهرتووک و دویفچوونن زانستی یین ههین ، ئهف زانایه پشتی نفیژکر رابی سهرخوه و گوته خه لکی ئیمامی ب سهرداچووی و یا هافیتی پیغه مبهری (سلاق لی بن) دهما ئهف سهرهاتیا خدیوی هند مهزنکری ب فی چهندی شیخ نهترسا و ئهف چهنده ل بهرامبهه خدیوی گووت و هیچ هزرهک بهرامبهه مهزنیا دهسههلاتا وی نهکر .

● رېكین زانایین سەرۆكان

زاناییت دەسهلاتی ب تەمامی پشته قانیا دەسهلاتی دكهن ، هەر رېكەكا هەبیت دژی دەسهلاتی ئەو ب حەرام و قەدەغەگری و نەشەری دزانن ، دبهرامبەردا هەر رېكەكا دەسهلات دگریته بەر بۆ مەرەما بی دنگرنا کەسین چاکساز ئەو ب بەرژەوهندیەکا شەری ددەنە دیارکرن ، رېکین زانایین سەرۆكان دقان خالاندا پتر دیار دبن :

1 - مەزنگرنا دەقین گوهداریکرن و قیانی بۆ دەسهلاتی:

موسلمانان هیچ کیشەیهک دگهل فی چەندی نینە کو گوهدارییا دەسهلاتداری خوه بکەن ، بەلی ب مەرجهکی ئەو دەسهلاتدار پیگیری ب شەریعەتی بکەت و دژ نەبیت لگهل شەریعەتی و مافیین خەلکی ب درستی بدەتی، بەرژەوهندیین ئەوان ب پاریزیت بهەمی ژيانا وانقە، بشی رەنگی دی گوهداریکرن بۆ ئەوی دەسهلاتداری هیتەکرن .

دشەریعەتی دا حەرامە مروّف ژبن فەرمانا حاکمی موسلمانئ مه گوئی دەربکەفیت ، بەلی زانایین بەرهفانیکەر ژ سەرۆكان ئەقی چەندی ل سەر هەمی سەرۆكان دچەسپینن و بخوه ئەگەر ئەو سەرۆکە ب فەرمانا شەری ژی نەکەت، دادوهریی دناف خەلکی دا نەکەت و مللەتی ژناف ببەت و مال و سەرودەتی خەلکی بخوون و زۆلی ل ئەوان بکەن ، ژيانا خەلکی نەخووش بکەن ، وی دەمی زاناییت

سۆلتانان دەقىن گوهدارىكرن و فىانى بۇ خەلكى دېيژن و خەلكى ئاسايى زى باومردكەن ، گەلەك جاران ئەف زاناپە فان دەقان ھند مەزن دكەن ھەتا دېنە بەرامبەر باومەريا بخودى ، بەلى ئەگەر ب دورستى مروّف لى زفرينى بۇ ھەر دەقەكى ژفان بكەت دى بينيت ئەفە ھندەك دەقىن راستەوخو نينن بۇ بەرفەرمانىكرنى و فىانى ، بفان بابەتىن ئەو دېيژن ، مينا بابەتى (وەلى ئەمرى) ئەگەر ھەببىت زى بتنى ئەو وەلى ئەمرى چاكىي دكەت بۇ وى بتنى بەرفەرمانى درستە ، ئەو سەرۆكى باشيا مللەتى و باشيا خەلكى دقېت ، فەرموودەيەك د صەحيحا ئىمامى موسلم دا ھاتىيە و يا صەحيحە دېيژىت: (اسمع وأطع) ئانكو گوهدارىي بكە و بەرفەرمانبە ، ھندەك زىدەبوون ل سەرّفى فەرمودى ھاتىيە (ولو جلد ظهرک ، وأخذ مالك) ئانكو : ئەگەر دەينتە پشستا تە و مالى تەزى ب خوت ، ئەف زىدەھىيە ھندەك زاناپان ياگوتى صەحيحە ، بەلى ھندەك زاناپىن دى بەروفافى فى چەندىنە و دېيژن : ئەف زىدەھىيا فەرمودى نە صەحيحە ، ھندەكىن دى دېيژن : ئەف زىدەھىيا فەرمودى د ھەدىسا حوزەيفى يەمانى دا نەھاتىيە چونكى جارەكى بريكا ھەدىسا (مرسىل) ھاتىيە (كو صەحابىي فەرمودە فەگواستى نەدىارە ، و جارەكا دى بريكا ھەدىسەكا گەلەك لاواز (ضعيف) ھاتىيە ، ھندەك زاناپىن دى يىن فەرموودى دېيژن : د ھەدىسەكا (عباد بن صامت) ھاتىيە كو ئەف زىدەھىيە ناوازيە (شازە) ئانكو ھەمى زانا ل سەر فى پارچا دووى ژ فەرمودى دىكەفتى نينن ، دوبەرەيەكىيەكا مەزن دناف زاناپىن ھەدىسىدا ھەيە ل سەر فى زىدەھىيى ، د سەر فى جوداھىيى دا زاناپىت سەرۆكان دەيىن و مەزن دكەن بۇ بەرفەرمانيا سەرۆكى ، ئەف ھەدىسە بەروفافى ھەدىسەكا دىيە يا كو ئىمامى (حمزة بن عبدالمطلب) سەرورى شەھيدان فەگواستى دېيژت : (ورجل قام الى امام جائر فأمره ونهاه بقتله) ئىمام ئەلبانى ئەف فەرموودە ب صەحيح ھىمارتىيە ، ئەف

زیدههیه ژى یا د صهحیحا (الترغیب) دا هاتی ، ئەف کەسین هه (زانایین دەسهلاتی) لدویف ئیمام ئەلبانی دچن دەما دەفتین گوهداریکرنی بن ، بەرۆفاژی ل دویف ناچن ئەگەر دەق ب دلی ئەوان نەبیت ، نانکو دژبیت لگهل بوچوونا ئەوان ، وی دەمی گوهداریی بو ناکهن .

ئەف کەسین هه گەلەك پشتهفانیا سەرۆکی دکهن دهر دەفهکی دژی سەرۆکی بیت لاواز دکهن ، گەلەك گرنگیی ب دەفتین بهیعهدان ب ئەمیری دهن ، ئەفا کو دفرمودا عوبادی کورئ صامتی دا هاتی ئەوا دبیزیت : (بایعنا رسول الله على السمع والطاعة ، وألا ننازع الأمر أهله) نانکو مه بهیعت دایه پیغه مبهری (سلاف لی بن) کو ئەم دژی سەرۆکی نهبین ، بەلی ئەفی فەرمودی هیشتا تمامی یا هەى دفتی بهیته تامکرن (وأن نقوم ، أو نقول بالحق ، حیث ما كان لا نخاف لومة لائم) بوچی زانایین دەسهلاتی گرنگیی ب پارچا نیکی دهن و گرنگیی ب پارچا دووی نادن ؟ چونکی دپارچا دووی دا داخواز ژ سەرۆکان دهیته کرن ب دادیی یان ژى دئ مللهت دژی وی بیت ، چهوا خودی فەرمانی ب بەرپرسان دکەت و ناماژی ددهت ب دادگهریی پیدفیه دادیی بکهن ، شیخی ئیسلامی ئیمام (ابن تیمیه) خودی ژى رازی بیت دبیزت : (هه ر دەما زانایان ئەوا دناق پەرتووکا خودی و سونهتی دا هیلا ، بدویف دەسهلاتا سەرۆکان کەفتن و حوکمی هەقدژ دگهل خودی و پیغه مبهری وی (سلاف لی بن) ل وی دەمی ئەو کەس یین ب سەرداچووین (مرتد) ن و ژههژی سزاینه ل دونیا و ئاخرهتی) ، د راستی دا نابیت مرۆف خەلکی کافرکەت و سەرداچوو ب هه ژمیریت و ب دته نیاسین ، ئەگەر بوچوونین مه نهوهك ئیک بن ، بەلی ئەفا شیخ دببیت کیشیهکا هند مهزنه گریدایی ب عیبادەتی خودیقه ، دیسان پاراستنا مافی خەلکی یه لهورا شیخی ئەف بریاره بقی رهنگی گران دایه .

كىشەيا بانگخوزان ل دەف مە ئەفە كو بەرەف ئالىي دەسەلاتى دچن و دژى خەلكى رادوستن ، فيجا ئەگەر سەرۇكى زۆلم ل خەلكى كر وى دەمى زانايتت وى بۆ پنى دكەن و بەرگەكى شەرى دكەنە بەر ب دانا فەتوايەكى ، دىيژن : ئەوى ئىجتىهاداكرى و خەلەتبوو ، ھەمى مرؤف خەلەت دىن و بتنى خودى چ جاران خەلەت نابيت ، بەلى دەما كەسەكى ئاسايى دناق مللەتى دا خەلەتەكى دكەت چاقىن خوه لى سۆر دكەن و دەسا ل بەر رادوستن كو ئەوان گونەھەكا مەزنا كرى و خودى دى ئەوان سزادەت ، دى بيژن : ودختە بەلا ل سەر ئومەتى دا بەينە خوار ژبەر گونەھا تەكرى ، ئەگەر خوه ئاخفتنەكا مەزن ژى نەبىت .

ئەف ئاخفتنا بورى ژلايى زانايت كۆمەلناسى عىراقى دكتور (على الوردى)

دناق پەرتووكا ويدا يابناقى (وعاض السلاطين) دا ھاتىيە .

سۆلتانى تورك، سۆلتان (محمودى ئىكى) ل سالا (1108 مش –

1168 مش) نامەيەكا تايبەت دەنيرىت بۆ راوہستاندا ھندەك ودقفيں خىرخوزى و داخوازكر ئەوان ب فەگوھيژن بۆ نقيسىنگەھا والى و پاشى بۆ قەسرا خىلافتى ل ستەنبولى ، پاشى جفاتا كومبوونا خوه كرن و گوئن سۆلتانى فەرمانا كرى ب راوہستاندا فان كاران ، پاشى قازيى ديوانى گۆت : (فەرمانا سۆلتانىيە نابيت دژايەتتى لگەلدا بکہين ، ل دويف ئەوان دەقين شەرى دقيت بەرفەرمانا ئەوى راوہستين و بۆ وى گوھداربين) بەلى شىخ (سليمان المنصورى) ئىك ژ زانايتن (ئەزھەرى) يى مەزنبوو ل وى ديوانى دا ئامادەبوو ، گوئى : (ئەى شىخ ئەف بريارپن ھە نەفەرمانەكا نوپە ، بەلكو كەفئە جيگرى سۆلتانى ئەف كارە كرپوو ، وەكو كارپن سۆلتانى نە ، ئەفە كارە ژبەرى نوکە يا ھاتى فەرمانكرن ، ئەگەر جيگر تشتەكى بکەت ھەر وەكو سۆلتانى كرى ، ئەفان پرؤژين خيىرى ژى خەلكى ل سەر راوہستايى و يىن ريكخستين ، لەورا نابيت ئەف پرؤژە بەينە راوہستاندن ، ئەگەر بخوه خەليفەى ژى فەرمانكربيت يانژى وەلى ئەمر فەرمانى بدەت ب گرتنا

ئەوان ، چونكى گرتتا ئەفان پرۇژان دژى شەرىعى خودى يە و ئەفە مالى خىرى يە
 چەوا دى ھىتە راوہستاندن ؟ خەلىفە دى چەوا مايتكرنى دئەفان كاراندا كەت (
 بقى رەنگى ئەوى شىخى دژايەتيا بريارى كر و نە گۆت بريارا وەلى ئەمريە !
 بقى رەنگى زانايىن ئەزھەرى ل دژى ئەفان رادوہستان و دگۆتن نابىت
 سۆلتان ئەفان پاران ببەت ، چونكى دژى شەرىعەتى بوون ، ئەفى شىخى ناڤھاتى
 وەلى ئەمر راوہستاند و نەھىلا ئەفى كارى بکەت ، نەگۆت ئەفە سەرۇكە و دقئىت بو
 گوھداربىن !!

2- كىمكرن و فەشارتتا دەقئىن مافى خەلكى :

زانايىت دەسھەلاتى ھەمى دەمان بزافى دكەن دقئىن مافىن ھەفوەلاتيان بن
 ئەوان دەقان فەشىرن و بەرزەبكەن ، داکو خەلك پرسيارا مافىن خوە نەكەن ،
 ھاتىيە فەگىران ھندەك ژ دەسھەلاتدارىن بەنى ئومەييە زۆلەكر و پارچەكا ئەردى
 يا عبدالله ئى كورى عومەرى بو خوە راكر ، كورى عومەرى گۆتە خزمەتكارەكى
 خوە : كا بو من درعى شەرى بيەنە ، گۆتى : (سمعت رسول الله (صلى الله عليه
 وسلم) يقول : من قتل دون ماله فهو شهيد) ئىمامى ترمزى ئەفە ھەدىسە يا
 فەگوھاستى و دبئرت : ئەفە ھەدىسە يا باشە ، ژفى ھەدىسى دەھىتە زانين نابىت
 مروؤف مالى خوە و مافى خوە ل دويف كەسى بەردەت و بو وى بەھلىت خوە ئەگەر
 سۆلتان وسەرۇك ژى بيت، پاشى عبدالله ئى كورى عومەرى نەگۆت بەنى ئومەييە
 وەلى ئەمرين مەنە !!

3 - ب كارئىنانا فىللىن شەرى :

ژ رېكىن دى يېن زانايىن دەسھەلاتى دژى خەلكى ئاسايى و د بەرژەوھىندىيا دەسھەلاتى دا ب كاردئىنن ، ھەمى دەمان بزاقى دكەن ھىندەك فىللىن شەرى بكەن. لى دگەرن چ رېك ھەنە بۇ پاراستنا دەسھەلاتا سەرۆكان ، ئىمامى غەزالى خودى ژى رازى بيت ، دپەرتووگا خوە يا نافداردا (إحياء علوم الدين) دا دىبىژىت : (دنوكەدا قەلسىي دەفئىن زانايان يېن تژى كرىن ، يېن بى دەنگ كرىن ، ئەگەر باخفن ژى كرىار و گۆتئىن ئەوان وەكو ئىك نىنن ، كرىارىن ئەوان گەلەك جودانە ژ گۆتئىن ئەوان ، ئەفە بسەر ناكەفن و راست نابىژن ، ئەوان مەرەم يا ب زانستى ھەى لەورا ئەو ب سەر ناكەفن) ھەردىسان غەزالى د گۆتئەكا خوە يا دىدا دىبىژىت : (گەندەليا خەلكى گرېدايە ب گەندەليا سەرۆكانفە ، گەندەليا سەرۆكان گرېدايە ب گەندەليا زانايانفە ، گەندەليا زانايان ب فىانا دونيايى و فىانا كورسى و دەسھەلاتان دەيىت ، ھەر كەسەكى فىانا دونيايى د سەردا زالبوو ئەو نەشپىت خوە ژ سەرشورىان رزگاربەكەت) ئەف گۆتئە غەزالى ل سەردەمى خوەدا گۆتئە ، ھەر وەكو د سەردەمى مەدا گۆتى ، چونكى نوکە ب ھزاران زانايىت ژفى رەنگى يېن ل دەورووبەرىن كورسىا سەرۆكى پويىشتىن بۇ دەرکنا فەرمانىن ب كەيىفا سەرۆكى .

(ابن مسعود) خودى ژى رازى بيت ، دىبىژىت : (ان الرجل ليدخل على السلطان ومعه دينه فيخرج ولا دين له) ئانكو زەلامەك دى ب دىندارى فە چتە دەف سولتانى و دى بى دىن ژدەف وى زفرت، گۆتئى چەوا يا كورى مەسعودى ؟ ئەوى گۆت : (لأنه يرضيه سلطان بسخط الله) چونكى ئەو دى سولتانى رازى كت ب نەرازىبوونا خودى .

4 - حەرامکرنا دژایەتیا سەرۆکی :

زاناییت دەسەلاتی دبیژنە خەلکی نابیت هوین ئامۆزگاریان ل دەسەلاتی و سەرۆکی بکەن ، کێشەیا فەرمانکرن ب باشیی و دانا پاش ژ خرابیی بۆ سەرۆکی دقیت فەشارتی بیت ، نابیت یا دیار و ئاشکەرا بیت ، ئەفی چەندی قەدەغە دکەن ، چونکی بدیتنا ئەوان ئەفە پیلێکرنا یاساییت سەرۆکی و دەسەلاتا وییە، ئەو دبیژن : نابیت کەس ل سەر مینبەران ئامۆزگاریان ل سەرۆکی بکەت و دیسان د رۆژناماندازی ئەف چەندە نابیت و قەدەغەگریه ، چونکی ئەگەر ئەفە هاتە کرن وی دەمی فیتنە دی ل ناف ئوممەتی دا بەلاف بیت ، هەرودکول دەف فان کەسان فتنا پیروژکرنا سەرۆکی نەمەزترە ژ فی چەندی ئەوا ئەو ل بەر خەلکی ئاسایی دبیژن ! ئامۆزگاریکرنا سەرۆکی فتنەیه ! پیروژکرنا سەرۆکی درسته وباشه!

ئیمامی مەزن (ابن القيم الجوزیه) خودی ژئی رازی بیت ، قوتابی ئیمام (ابن تیمیه) ی بوو دپەرتووکا بنافی (اعلام الموقعین عن رب العالمین) دا دبیژیت: (ئەو چ ئایینە و ئەو چ خیرە یاگو دبینیت سنوریت قەدەغەکرییت خودی دەینە دابەزاندن و سنوریت خودی دەینە شکاندن و ئایینی خودی وسونەتا پیغەمبەری (سلاف لی بن)دەیلن و دلێت ئەوان سارن لسەر ئەفی چەندی و خوە نەرازی ژئی ناکەن لسەر ئەفی بەزاندنا سنوریت خودی) ئەری خیرە دکەن دقان جورە مرؤفاندا هەیه ؟ شیخی گزیرتا عەرەبی، شیخ (محمد بن عبدالوهاب) خودی ژئی رازی بیت ، دپەرتووکا (التوحید)دا دبیژیت : (بابەتی بەرفەرمانیا زانایان و بەرپرسان بۆ حەرامکرنا تشتی خودی حەلالکری یان حەلالکرنا تشتی خودی حەرامکری – گوهداری بۆ وان ل وی دەمی – ئەوان بۆ خوە دکەن خودا .

نانکو گوهداریکرن زانایان و بهرپرسان دههر تشتهکی خودی قهدهغهگریدا
ب راستی نهو دژاتیکرنه لگهل ئایینی و دههرکهفتنه ژ ئایینی خودی و ل وی دهمی
نهو وان ل جهی خودی ددانن .

5- هافییتنا دینداریا نهوان کهسین دژی سهروکی :

گهلهك سهیره نهو دگهل وی چهندی نه گو نامۆژگاریکرن و بهحسکرنا
سهروکان قهدهغهیه، ددهمهکی دا نهف سهروکه چافدیپریا خه لکی ناکهن و بتنی
بهرژهوهندیین خوه دپاریژن، نهفه هه می ل دژی زانایین چاکخواز رادوهستن بو
مهردما پاراستنا دسههلالاتا خوه و بشهف و روژ کاردکهن بو نههیلانا فان زانایان و
ب هاریکاریا زانایین خوه فان کهسان تومهتبار دکهن ب وی چهندی کو یین ژ
ئایینی دههرکهفتین و پهرتووکان ل دژی زانایین چاکخواز بهلافدکهن و بی هیچ
پارهیهك بتنی بو مهردما رهشکرن و نهشرینکرنا زانایین چاک ، ددهمهکی دا
هندهك کهسین دی ب چهندان خرابیان دکن و تشتی نوی دکهن کو چ بنه ما
دنایینی دا نینه ، ههتا خوه کهسین کوفرئ ژی بخودی دکهن نهو دژی نهوان
نارادوهستن ، وهکو نهو ل بهرامبههر چاکخوازن رادوهستن .

گهلهك جاران نهمریکی و رووسی و چین مروقیین خرابکار و دژه ئایین
ههتا خوه جوهی ژی ژ دهقی نهفان کهسان قورتال دبن ، بهلی زانایین چاک ژ دهقی
نهفان زاناییت دسههلالاتی قورتال نابن .

ئاخشتنا ل دژی نهفان زاناییت چاکخواز دکهن ، ههتا وی رادهی مروف
شهرم دکهت فان پهیفان بهرامبههر مروفان ب کار بینیت ، پهیفین فان کهسان
(زانایین دسههلالاتی) هیدی هیدی ، پینگاڤ ب پینگاڤ دژی زانایین چاک کار دکن

ل دهستیپکی ئەوان بریندار دکهن ب گۆتینی خوه و دبیزن : ئەف زانایه (زاناییت چاک) تشتین نوی (بیدعه) دئایینی دا دهردئین و پاشی گۆتتا مهزن دکهن و چاکخوزان ب دهرچووی (ضال) ژ ئایینی ل قهلهم ددهن .

ئەف کەسین هه وهسا خه لکی تئ دگههینن کو ئەف زانایه (زاناییت چاک) نه ژ کوما سونه و جهماعه نه، هندهک جارن چاکخوزان ژ ئایینی ژی دهردئین ، ئەفی ههمی دکهن داکو وینهیهکی کریت بدنه فان زانایان، کارتیکرنا وان لسه خه لکی کیم بکهن ، دهسهلاتا ئایینی ب کاردئینن بو داژاتیکرنا چاکخوزان نهشین ههفرکیا زانایین چاکخوز بکهن دلایه نئ هزیدار، دی رابن ب دهرکرنا هندهک فهتوایین خوه دژی هزر و بیرین زانایین نافنچی خواز.

6- دژایهتیا بانگهوازین نازادی :

دئەفی خالیداژی رۆلی زاناییت دهسهلاتی کیمتر نینه ژ خالین دی ، ههر بانگهوازیهکا بو نازادی هه بیت زاناییت دهسهلاتی لدژی وی رادوهستن ، ددهمهکی دا ئایینی ئیسلامی بو هندئ خه لک نازاد بژیت ، ژ سیاسهتا ئەفان کهسان مهزنکرنا بازنا حه لالی یه بو سهروکی و دهسهلاتی ، دبهرامبهردا بازنا حهرامی بو خه لکی مهزن و بهرفرهه دکهن ، لدهف زاناییت دهسهلاتی په یفا (نازادی) بهرامبهر په یفا (گیره شوین و تیکدر) دهیته پیناسه کرن ، بو نموونه بهریخوه بدنه کومهک ژ زاناییت خراب ل وهلاتی سۆری ب فهتوایین خوینا موسلمان و ههمی هاولاتیین لوی وهلاتی یین دژی دکتاتور (بهشار ئەسهد) ی حه لاکرینه ، ئەف کارهژی کرینه بو زالمهکی و پاراستنا وی و بنه مالا وی و دهسهلاتا وی ، بنافی وی چه ندئ کو ئەف

كەسىن ھە تىكدەرن و تىرۆرىستىن ، ئەرى ئەو كەسى ل ئازادىي دگەرىت و داخوازىدكەت ، تىكدەر و تىرۆرىستە؟

ئەو كەسى مەزنىيا وەلاتى خوە دقئىت تىكدەرە ؟

زانايىت خراب ئەوان بناف دكەن ب (دويقەلانك و ھارىكارىن ئىستىعمارى

و كرىگرتى و خرابكەر و ... ھتد) ب ھەر پەيقەكا كرىت ئەوان تومەتباردكەن .

زانايىت دەسھەلاتى رۆلى ئەوان گەلەكى پىس (خبىث) ە و رۆلى ئەوان

گەلەكى نەباشە دناف ئومەتا ئىسلامى دا و رۆلى وان تا رادىھەكى گەلەك مەزن خرابكەرە بۇ جفاكى .

دقى بابەتيدا پىشتى مە ب درىژى بەحس لى كرى ئەم دى ب كورتى ئاماژى

ب وان ئامرازا دن ئەوئىن ئەو بكاڭئىنىن :

1 - مەزىنكرنا دەقئىن گوھدارىكرن و قىانى بۇ دەسھەلاتى .

2 - كىمكرن و قەشارتتا دەقئىن مافى خەلكى .

3 - ب كارئىنانا فىلئىن شەرى .

4 - ھەرامكرنا دژايەتيا سەرۆكى .

5 - ھافئىتتا دىندارىيا ئەوان كەسىن دژى سەرۆكى .

6 - دژايەتيا بانگەوازىن ئازادىي .

ل دويىف فان ئەنجامان خرابيا زانايىت دەسھەلاتى بۇ مە دياردبن، رۆلى

خرابى ئەوان باش دياردبىت ، ئەو رۆلى ئەو پى رادبن ، ب كورتى ئەم دىئىن

بىژىن ئەف كەسىن ھە بۇ مەرەما ئايىنى كارناكەن ، بەلكو بۇ مەرەما قەسرا

دەسھەلاتى كاردكەن ، ل ئالىھەكى دى بۇ خزمەتا كەساتيا خوە و پاراستنا

بەرژەوھندىيىن خوە كاردكەن ، ھەرچەندە ئەف كەسە بخوە نابىژن ئەم زانايىت

دەسھەلاتى نە و فى چەندى رەدكەن ئەوان باوەرىيەكا تمام يا بخوھ هەى كو ئەو
 درستن، بەلى ئەفە بو ئەوان ھەجەت نىنە ، ئەف چەندە وى مافى نادەت ئەوان كو
 ئەو ئەفى كارى ل سەر خەلكى بكەن ، ئەفان كرىاران ھەمیان ئەنجام بەدن ، دفا
 ئەفان زانايان بەرى خوھ دابا سەرۆكان ببەرىخوھدانا صەحابان كو بەرىخوھدانهكا
 شەرعىيە دەما دگوتن ((الحاكم أجير الامه)) ئانكو سەرۆك كرىگرتىن مللەتى نە ،
 ھەر وەكو ئىك ژ مەزنە صەحابيان چووى دەف (موعاوىي كورى ئەبوسوفيانى) و ل
 سەردەمى دەسھەلاتا وى بوو دەمى ئەو ئەمىرى موسلمانان و گوئى (السلام عليك
 أيہ الأجير) ئانكو سلافل سەر تەبن ئەى كرىگرتى ، ئەمىرى گوئى : بوچى دېئىرى
 من كرىگرتى ؟

ئەوى بەرسفدا و گوئى : تو كرىگرتى ل دەف ئوممەتى .

ئەگەر بقى ھزرى تى بگەھىن دى مەترسىا ئەوان زانايىت دەسھەلاتى
 بوئمە باش دياربىت ، بەلى ژبىرنەكەين ھەمى زانا ناچنە دبن بازنا زانايىت
 سەرۆكانفە و ھندەك ژ ئەفان زانايان دپاراستىنە ، ھندەك زانايىت ھەين رۆلەكى
 مەزن يى ھەى دناف وەلاتى دا و ھشياركرنا وەلاتيان ، ئەم دشىن ئەوان زانايان بناف
 بكەين ب (زانايىت كارى ب زانستىن خوھ دكن) ژبەر ھەلوئىستى ئەوان يى مەزن
 ژبەرھەفانىكرنا مافىن خەلكى و پاراستنا ئەوان ژھەر خرابى و پىلانەكى .

ل دۇماھىي دى تەرازيەكى دەينىن و يا مەگوئى ھەمىي دى تىدا كىشىن ،
 ئەوۋى (كارى زانايىت دەسھەلاتى خزمەتا قەسرا دەسھەلاتى يە) ديسان بىرئىنانا
 خەلكى يە ب دەقتىن بېھنفرھى و سوپاسىكرنا سەرۆكى؟ د راستىدا كارى ئەفان
 زانايان دفا خزمەتا جفاكى و ئايىنى خودى و بەرى خەلكى دابايە راستى .

ئەف بابەتە د بنەرەتدا گۆتارەكا بانگخوازئى جيهانا ئىسلامى دكتور (طارق
السويدان) يە ل ژيّر نافئى (علماء السلطان و تاريخهم و كيف دمررو الأمة)
ژبەرنامئى (تاريخنا فى الميزان) ل كەنالئى (الرسالة) هاتى خوار ، بوّ پتر زانياريا
هوين دشيّن ل يوتيوبيّ سەرەدانا فى ناف و نيشانى بکەن (علماء السلطان و تاريخهم
و كيف دمررو الأمة) ، يان ژى ئەفى لينكى ل خواريّ دياركرى :
.(<https://www.youtube.com/watch?v=dr0knufy984>)

والحمد لله رب العالمين